

עו"ד איריס אתגר

רכש טכנולוגי וקניין רוחני

בשרשרת האספקה:

יצרן ציוד מקורי (OEM)

יצרן ציוד מקורי (Original Equipment Manufacturer) [OEM] הוא חברה, הרוכשת רכיבים של חברות אחרות ומשלבת אותם בתוך מוצריה, או חברה שמוכרת מוצר של חברה אחרת תחת שמה.

השימוש במושג OEM קשור, הן ליצרני המוצרים והן ליצרני הרכיבים. כדי למנוע בלבול, מקובל לקרוא ליצרני הרכיבים בשם ספקי OEM (OEM Suppliers). בענף המחשבים, המושג OEM קשור, בעיקר, ליצרני מחשבים או ליצרני מערכות טכנולוגיות, אך הוא גם עשוי לתאר יצרן של תוכנה ייחודית, שהיא חלק מן המחשב או מן המערכת.

בהמשך לגאמר לעיל, יצרן הרכיב עשוי להיות: יצרן חומרה (OEM Hardware), או יצרן תוכנה (OEM Software), ובדרך-כלל שמם אינו מוזכר במוצר הסופי.

לדוגמה:

- חברה, שהמוצר שלה הוא לוח אם (כגון Circuit motherboard), רוכשת לוח (כגון Audio module) מיצרן חומרה, משלבת אותו במוצר ומשווקת את לוח האם תחת שמה. במקרה זה, יצרן החומרה אינו מקבל הכרה, ושמו אינו מופיע בשום מקום.
- חברה, שהמוצר שלה הוא מדפסת, מספקת את המוצר עם תוכנה לעריכת תמונות. התוכנה היא מוצר לוואי, ובדרך-כלל אין לה שירותי תחזוקה, או אפילו חוברת הדרכה. בדומה למקרה הקודם, שמו של יצרן התוכנה אינו נזכר.

קבלן-ביצוע (ODM)

קבלן-ביצוע (Original Design Manufacturer) [ODM] הוא חברה, המעצבת מוצר ומייצרת אותו על-פי מפרט של חברה אחרת, שמוכרת את המוצר כמותג שלה. למעשה, קבלן-הביצוע מבצע את תהליכי העיצוב והייצור במיקור-חוץ, והוא אינו מקבל הכרה במוצר הנמכר.

רכש של מוצרים טכנולוגיים, כגון: מחשבים, מכשירים ואביזרים (Gadgets) למיניהם כולל בדרך-כלל את הרכיבים הבאים: חומרה, תוכנה, אחריות למוצר, שירותי תחזוקה, וקניין רוחני (Intellectual Property), שהשימוש בו מוסדר באמצעות רישיון השימוש.

כיום, מוצרים טכנולוגיים הם מורכבים מאוד וכוללים תכונות ויכולות רבות. במרבית המקרים, תהליך ייצורם מחייב - נוסף על פיתוחו הטכנולוגי של יצרן המוצר ועל ייצורו העצמי - את רכישתם של רכיבים מוכנים (מוצרי מדף) ואת הזמנתם של רכיבים ייחודיים, שקבלני-משנה מייצרים על-פי מפרטיו של היצרן.

מאחר שרכיבים אלה, שהיצרן משלב במוצר המוגמר, עשויים לכלול בעצמם: חומרה, תוכנה, אחריות וקניין רוחני, הרי תהליך רכישתם דורש מן היצרן להתמקצע במכלול ההיבטים הקשורים לרכישת הרכיבים, ולדוגמה: אינטגרציה בין החומרה ובין התוכנה; התאמה מלאה לצורכי המשתמשים (Customize); והסדרת נושא הבעלות, או השימוש בקניין הרוחני של הרכיבים. רק רכש מקצועי יבטיח, שמחד, ביצועי המוצר יתאימו לצורכי המשתמשים וישיעו את רצונם, ומאידך, בתהליכי הייצור והאספקה יישמרו זכויות הקניין של הספקים ושל קבלני-המשנה.

במאמר זה, אנסה לגעת על קצה המזלג בהיבטי הקניין הרוחני, המלווים את תהליך הרכש של טכנולוגיות רכיבים (חומרה ו/או תוכנה), שנרכשות מספקים ומקבלני-משנה. היבטים אלה הם חשובים ביותר. לעתים, הם אינם מקבלים את תשומת הלב הראויה במועד הנכון. כתוצאה מכך, הטיפול בנושא זכויות הקניין ובהגנתן נדחק לקרן זוית, ובדרך-כלל נזכרים בהן רק כאשר מתעוררות שאלה או בעיה הקשורות אליהן.

סיווג יצרנים

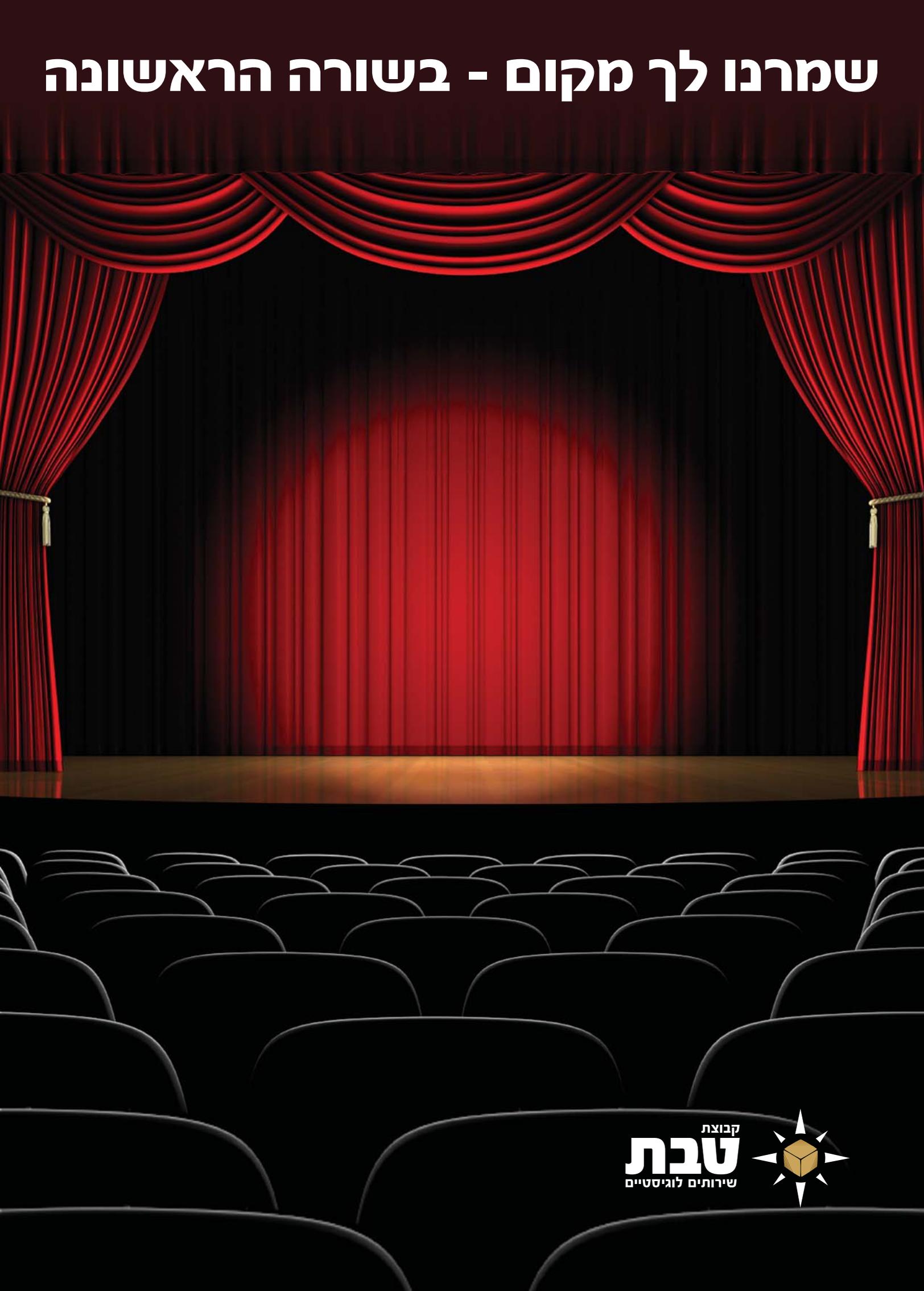
תהליכי אספקתם של מוצרים כוללים: פיתוח, ייצור רכיבים, הרכבת מכלולים, אינטגרציה, הפצה, וכו'. בתהליכים אלה מעורבים גורמים רבים, שכל אחד הם תורם את חלקו באספקת המוצר.

להלן דוגמה אפשרית לסיווגם של יצרנים, המעורבים

רק רכש מקצועי יבטיח, שמחד, ביצועי המוצר יתאימו לצורכי המשתמשים וישיעו את רצונם, ומאידך, בתהליכי הייצור והאספקה יישמרו זכויות הקניין של הספקים ושל קבלני-המשנה

שמרנו לך מקום - בשורה הראשונה

קבוצת
טבת
שירותים לוגיסטיים

(המשך מעמ' 12)

שמכירת הקניין הרוחני של התוכנה ברכיב למשתמש הסופי (אשר רוכש את המוצר בחנות) היא אפשרית רק אם המוכר רכש את הבעלות בקניין, או אם הרישיון מאפשר מכירה כזו. אי הסדרת השימוש בקניין הרוחני עלולה להיות "עקב אכילס" של העסקה.

על כל המעורבים בתהליך להבין את המורכבות שברכש עצמו, לא רק מבחינת התנאים המסחריים, יכולות הביצוע והאינטגרציה, אלא גם מבחינת זכויות הקניין הרוחני וזכויות השימוש בו.

לחברה המבקשת לייצר מוצר טכנולוגי, שמיועד למכירה בחנויות, מומלץ להתחיל דווקא מן הסוף ולקבוע מראש: מה תהיה צורת התשלום המתאימה עבור המוצר?

קיימות כמה אפשרויות, ולדוגמה:

- תשלום חד-פעמי, המאפשר לרוכש להשתמש במוצר (חומרה ותוכנה) ללא הגבלה.
- דמי מנוי לתקופה מוגבלת וצורך לחדש את המנוי בתום התקופה.
- תשלום על-פי השימוש בפועל (כגון תשלום על-פי פעימות מונה).

החברה יכולה להחליט על צורת התשלום, על-פי אופי השימוש בקניין הרוחני אשר יידרש למשתמש, ובהתאם לכך לוודא שהקניין הרוחני של כל הרכיבים הנרכשים מספקי המשנה יתאימו לאופי השימוש בקניין הרוחני.

להלן דוגמה נוספת, שממחישה את חשיבות הצורך להתייחס לקניין הרוחני ולאופן השימוש בו כבר בראשית הדרך: חברה יצרנית רכשה תוכנה ורכיבים שונים, לצורך ייצור מוצר בתחום הביו-טכנולוגיה. כוונת החברה הייתה למכור את המוצר בתמורה לתשלום חד-פעמי ולאפשר לקונה להשתמש במוצר, ללא הגבלת זמן וללא דרישה לתשלום נוסף כלשהו.

אך התברר, שאחת מן התוכנות, שהחברה רכשה ושילבה במוצרה, הייתה בעלת רישיון לשימוש בתקופה מוגבלת. תוכנה זו הייתה רק אחת מן הרכיבים, אשר שולבו במוצר הסופי. רגע לפני שהמוצר היה מוכן לעבור לייצור מסחרי, התגלה כי בתום התקופה שהוגדרה ברישיון השימוש של התוכנה, היא אמורה להפסיק לעבוד אוטומטית, וכך לפגוע ביכולת הפעלתו של המוצר. החברה נאלצה לדחות את מועד העברת המוצר לייצור מסחרי ואת מועד השקתו של המוצר. החברה נזוקה כספית, והמשקיעים בחברה נפגעו מכך.

לסיכום, קניין רוחני? זכויות? רכיבים שנרכשים מספקים, או מקבלני-משנה? כל אלה אינם דבר של מה בכך. יש לטפל בדקדקנות בקניין הרוחני ובזכויות השימוש, ויש לוודא מראש: מי האבא של כל רכיב ושל כל תוכנה? ומי האמא? ולמי נתונות זכויות הקניין הרוחני שלהם? כך לא יישאר פתח לטעויות, שעלולות לגרום תביעות בסכומי כסף גבוהים ושאלף עלולות להפיל חברות ומשקיעים. ■

הוצאת תהליכי העיצוב והייצור לקבלן-הביצוע היא כדאית, בעיקר, כאשר היא מאפשרת חיטון בעלויות (לדוגמה, במקרים שבהם הייצור מתבצע במזרח הרחוק, או שהוא מתבצע - סמוך ליצרני הרכיבים, או סמוך ללקוחות הסופיים).

מוכר ערך מוסף (VAR)

מוכר ערך מוסף (Value Added Reseller) [VAR] הוא חברה, המשפרת מוצר קיים, מוסיפה לו ערך באמצעות הוספת יישום (Application) משלה, ומוכרת את המוצר מחדש תחת שמה. לדוגמה, חברת VAR יכולה לקחת תכנית הפעלה בסיסית, להוסיף לה תוכנה מיוחדת לארכיטקטים, המבוססת על יישום ייחודי משלה, ולמכור למשרדי ארכיטקטים את תכנית הפעלה המשופרת כמוצר חדש.

הקניין הרוחני

כאשר חברה יצרנית באה לרכוש את רכיבי מוצרה מיצרנים אחרים, עליה להביא בחשבון את נושא השימוש בקניין הרוחני של יצרנים אלה ולהסדירו, ולא להסתפק אך ורק בשיקולים, הנוגעים ליכולת ביצוע של רכיבים אלה.

להלן דוגמה: חברת היי טק הייתה בעלת זכויות קניין רוחני בתוכנה, המתרגמת כתיבה על נייר למסמך Word ממוחשב בזמן אמיתי (Real time). מנהלי הפיתוח והרכש של החברה התקשרו עם ספקי משנה, כדי לרכוש מהם רכיבים, שנדרשו להשלים את המוצר הסופי (עט כתיבה). לצורך בניית המוצר, החברה רכשה, בין היתר: שבבים (Chips) ולוחות מיצרני OEM, תוכנה מפתח על-פי מפרט ספציפי, ונוסף על-כך - את העט עצמו, שיצר ייצר על-פי הזמנה מיוחדת.

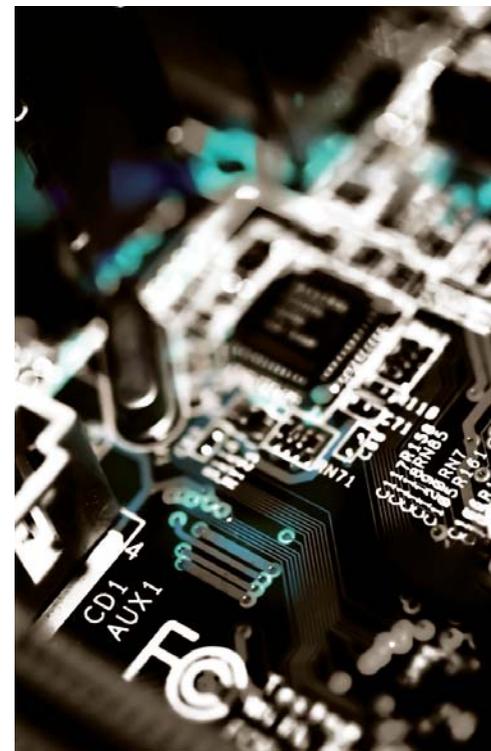
בשעת ההתקשרות עם הספקים ועם קבלני-המשנה, מנהלי החברה לא נתנו את דעתם על השתלבותו של הקניין הרוחני, המצוי בכל אחד מן הרכיבים עם הרכיבים האחרים (קרי, כיצד תבצע האינטגרציה של זכויות הקניין בין השבבים, הלוחות והתוכנה?), והם לא נתנו את דעתם על חובתה של החברה לאפשר את העברת זכות השימוש בקניין הרוחני ברכיבים לרוכשי המוצר, בצורה שתתאים לשימוש במוצר.

לימים, על שולחנו של מנכ"ל החברה הונח מכתב התראה ובו טענה, כי החברה הפרה את זכויות הקניין של אחד מספקי המשנה. התברר כי רוכשי המוצר קיבלו רישיון שימוש, שאינו תואם במלואו ("גב אל גב") את רישיון השימוש של התוכנה שברכיב. כך נוצר מצב, שהן רוכשי המוצר והן יצרן המוצר הפרו את זכויות הקניין של הספק ברכיב.

סוף מעשה במחשבה תחילה. לכן, כאשר באים לרכוש טכנולוגיה מספקי משנה, יש לתת את הדעת על נושא הבעלות בקניין הרוחני ועל השימוש בו.

מן הדוגמה לעיל, אפשר ללמוד כי יש להביא בחשבון,

השימוש במושג OEM קשור, הן ליצרני המוצרים והן ליצרני הרכיבים. כדי למנוע בלבול, מקובל לקרוא ליצרני הרכיבים בשם ספקי OEM (OEM Suppliers)

שמרנו לך מקום - בשורה הראשונה, במרלוג החדש בצומת קסם

קבוצת טבת שירותים לוגיסטיים מזמינה אותך להצטרף לחוג לקוחותיה וליהנות משירותים איכותיים ברמה עולמית.

המרלוג החדש, שהחל לפעול בימים אלה, משתרע על 16 דונם ומתוכנן 12 אלף מ"ר שטח בנוי. המרלוג ממוקם בפארק הלוגיסטי "לב הארץ", בצומת קסם, והוא מכיל אמצעי אחסון ושינוע מודרניים, וטכנולוגיות חדשות. כל אלה תואמים את הצרכים הלוגיסטיים של לקוחות ממיגוון ענפים במשק.

